

УДК 378.147:81'243-047.22

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-89>**Світлана ЛУК'ЯНЧУК,**
*orcid.org/0000-0001-6799-3666**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри педагогіки та методик навчання української й іноземної мов
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(Київ, Україна) svitlanalukianchuk@gmail.com***Марина КОМОГОРОВА,**
*orcid.org/0000-0002-6829-811X**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри педагогіки та методик навчання української й іноземної мов
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
(Київ, Україна) mkomogorova@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗВО: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

У статті розглядається проблема актуальності формування іншомовної комунікативної компетентності в здобувачів освіти ЗВО педагогічного профілю. Визначаються такі категорії, як «іншомовна комунікативна компетентність», «структура іншомовної комунікативної компетентності», «метод комунікативних завдань» та підкреслюються умови його ефективного застосування.

Авторами зазначається, що в методичній літературі в недостатній кількості представлено методичні розробки, практичні рекомендації та аналіз досвіду застосування методу комунікативних завдань в навчальному процесі з іноземної мови.

Наведено приклад застосування методу комунікативних завдань на занятті з іноземної мови, проведеного зі студентами педагогічної спеціальності закладу вищої освіти. Це заняття з теми "Social behaviour and customs" («Соціальна поведінка та звичаї»), кінцевим практичним результатом якого було написання рекомендацій для іноземного друга щодо норм соціальної поведінки в Україні. Структура заняття відповідає методичним рекомендаціям американської дослідниці Дж. Вілліс (Jane Willis) та методистів Британської Ради в Україні. Структура заняття передбачає послідовну реалізацію трьох етапів: підготовчий (Pre-task), основна частина (Task cycle) та мовний етап (Language focus), який складається з 2 частин: аналізу помилок (Analysis) і пояснення нового матеріалу та контрольованої практики (Practice).

Спостереження під час занять та аналіз відгуків студентів на етапі рефлексії про їхні враження і досягнення дають змогу авторам стверджувати, що застосування методу комунікативних завдань сприяє формуванню у здобувачів освіти педагогічних ЗВО усіх складових іншомовної комунікативної компетентності, а саме лінгвістичної, мовленнєвої, соціокультурної, та оволодінню системою умінь і навичок міжособистісного спілкування, необхідних для досягнення цілей іншомовної комунікативної взаємодії.

Ключові слова: іншомовна комунікативна компетентність, метод комунікативних завдань, здобувачі освіти, ЗВО педагогічного профілю, заняття з іноземної мови.

Svitlana LUKIANCHUK,*orcid.org/0000-0001-6799-3666**Candidate of Pedagogical Sciences,**Associate Professor at the Department of Pedagogy and the Ukrainian
and Foreign Languages Teaching Methodology
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine) svitlanalukianchuk@gmail.com***Maryna KOMOGOROVA,***orcid.org/0000-0002-6829-811X**Candidate of Pedagogical Sciences,**Associate Professor at the Department of Pedagogy and the Ukrainian
and Foreign Languages Teaching Methodology
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine) mkomogorova@ukr.net*

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN STUDENTS OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS: PRACTICAL EXPERIENCE

The article highlights the problem of formation of the foreign language communicative competence in students of higher educational establishments of pedagogical profile. The categories of "foreign language communicative competence",

“structure of the foreign language communicative competence”, “task-based learning” are defined. The conditions for the efficient implementation of task-based learning are specified. It is noted that in methodical literature there is a lack of teaching materials, practical advice and analysis of the experience in applying task-based learning in teaching a foreign language.

A sample implementation of task-based learning at the lesson, which was conducted with the students of pedagogical major of higher educational establishment, is presented. The theme of the lesson is “Social behaviour and customs”, in which the use of the foreign language was aimed at an accomplishment of a real-world task – writing of a list of useful tips on social behaviour and customs in Ukraine for a foreign visitor. The lesson plan is made taking into account the recommendations of Jane Willis, an American researcher, and methodologists of the British Council Ukraine. The lesson plan structure includes a consistent implementation of three lesson stages: Pre-task, Task cycle and Language focus. The third stage consists of 2 parts: Analysis and Practice.

Our lessons observations and the analysis of the students’ feedback at the reporting stage of the lessons, enabled us to conclude, that the implementation of task-based learning contributes to the formation of all components of the foreign language communicative competence in the students of pedagogical higher educational establishments. Namely such components as linguistic, speech, socio-cultural, and mastering of their skills in interpersonal communication, which they need to achieve the aims of foreign language communication.

Key words: foreign language communicative competence, task-based learning, students, pedagogical higher educational establishments, foreign language lesson.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх фахівців педагогічної галузі в ЗВО України серед інших ставить завдання формування іншомовної комунікативної компетентності, тобто передбачає оволодіння іноземною мовою на рівні, який дозволяє вільно вести усну та письмову іншомовну взаємодію як у різноманітних ситуаціях повсякденного життя, так і в професійній сфері. Як наголошується в «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання та оцінювання», володіння іноземною мовою є важливою умовою налагодження співпраці вчителів у Європі та за її межами.

Навчальний процес з іноземної мови в ЗВО педагогічного профілю відповідає гуманістичному підходу до навчання, в основі якого стоїть студент як суб’єкт навчання, який свідомо користується мовою як інструментом комунікації. Навчальна та науково-методична робота викладача спрямована на критичний аналіз результатів роботи, використання сучасних методик навчання іноземних мов, оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями. Вважаємо, що використання методу комунікативних завдань (МКЗ) є актуальним у зв’язку з компетентісним підходом до навчання та ефективним для формування іншомовної комунікативної компетентності у здобувачів освіти.

Аналіз досліджень. Вивчення наукових джерел показало, що явище іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) досліджувалось такими вченими, як Н. Гез, Ю. Пасов, П. Адлер та ін. Сьогодні над ним працюють дослідники Н. Бідюк, Н. Гальськова, Р. Мільруд, Н. Микитенко, Л. Морська, О. Першукова, В. Сафонова та ін. Проблема визначення структури ІКК не має єдиного підходу в наукових колах. Нам імпонує структура ІКК, запропонована Н. Бідюк. Вона включає сукупність цілей навчання у різних видах мовленнє-

вої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), знань (мовленнєвих, мовних, паралінгвістичних, лінгвонародознавчих, морально-етичних), навичок, умінь (мовних, мовленнєвих, комунікативних, гностичних, перцептивних, лінгвонародознавчих, організаційних) і досвіду (комунікативного, методичного, технологічного) як результату комунікативної діяльності в спілкуванні (Бідюк, 2012: 159).

Аналіз низки наукових праць в контексті формування ІКК у майбутніх учителів початкової школи дав можливість визначити *іншомовну комунікативну компетентність* особистості як складне інтегративне утворення, що включає мовні та мовленнєві навички та вміння, а також володіння системою умінь і навичок міжособистісного спілкування, необхідних для досягнення цілей іншомовної комунікативної взаємодії (Лук’янчук, Комогорова, 2020: 131).

Теоретичні основи методу комунікативних завдань розроблені такими зарубіжними науковцями, як М. Лонг (Michael Long), Н. Прабгу (N. Prabhu), Т. П. Піка (Teresa P. Pica), М. Іст (Martin East) та ін. Методиці використання МКЗ присвячені роботи К. Ван ден Бранден (Kris Van den Branden), Д. Вілліс (Dave Willis), Дж. Вілліс (Jane Willis) та ін.

Серед вітчизняних освітян деяких аспектів впровадження методу комунікативних завдань (МКЗ) в навчальний процес з іноземної мови торкались в своїх працях дослідники С. Жицька, А. Карапетян, Г. Піскурська, К. Рудницька та ін.

Вивчення праць зарубіжних і вітчизняних учених дало можливість визначити МКЗ як особистісно-орієнтований інтерактивний підхід до навчання іноземної мови шляхом виконання комунікативних завдань, що відображають реальні життєві ситуації, які є особистісно значущими для студентів. Іноземна мова в цьому процесі є

не ціллю, а засобом спілкування, інструментом мовленнєвої діяльності, сфокусованої на вирішенні практичного завдання, над яким працюють студенти. При цьому вони вільні у використанні лексики та граматики, а процес навчання наближений до реальної ситуації спілкування, тож мовленнєві дії студентів комунікативно-мотивовані (Лук'янчук, Комогорова, 2020: 133).

У процесі аналізу науково-методичних та педагогічних джерел було виявлено, що у науковій літературі бракує публікацій практичних розробок та рекомендацій із застосування МКЗ, а також аналізу відповідного досвіду.

У зв'язку з цим, метою статті є висвітлення практичного досвіду використання МКЗ в навчальному процесі з метою формування іншомовної комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу. В основі МКЗ лежить вивчення іноземної мови шляхом виконання комунікативного завдання, яке передбачає використання мови, що вивчається, в якості інструменту для отримання практичного результату. Комунікативне завдання спонукає здобувачів освіти до іншомовної мовленнєвої діяльності в процесі групової роботи й роботи в парах, спрямованої на досягнення спільної мети.

У цьому зв'язку важливим є дотримання викладачем двох ключових умов: по-перше, підбір комунікативного завдання, яке відповідатиме наявному рівню володіння мовою у студентів, буде особистісно-орієнтованим, тобто відображатиме інтереси молодого покоління та стосуватимуться актуальних життєвих проблем і ситуацій; по-друге, знання викладачем процесуальних особливостей МКЗ та їх дотримання (Лук'янчук, Комогорова, 2020: 132).

Пропонуємо для використання структуру, запропоновану дослідницею Дж. Вілліс, яка передбачає послідовну реалізацію трьох етапів роботи на занятті:

I етап (Pre-task) – підготовчий, на якому повідомляється тема і вводиться ситуація, виконується підготовче завдання з метою повторення необхідної лексики і граматики, викладач усіляко мотивує студентів до подальшої роботи.

II етап – виконання завдання (Task cycle), який включає повідомлення завдання, демонстрацію зразка виконання аналогічного завдання, робота над виконанням завдання і представлення отриманого результату.

III етап - мовний етап (Language focus). Він складається з 2 частин: аналізу помилок, пояснення нового лексичного і граматичного матері-

алу (Analysis); контрольована практика, спрямована на закріплення нового матеріалу (Practice) (Willis & Willis, 2007).

Наведемо приклад застосування МКЗ на занятті з іноземної мови за темою “*Social behaviour and customs*” («Соціальна поведінка та звичаї»), оснований на матеріалі підручника *New Cutting Edge* видавництва Longman (Cunningham, Moor, 2014: 76-77). Пропонуємо такий хід заняття: PRE-TASK.

Lead in: introduction of the lesson topic. T: Look at the quote on the board and say how you understand it. “*When in Rome, do as the Romans do*”.

S-s: Express their ideas.

T: Yes, you are completely right! When visiting a foreign land, follow the customs of those who live in it. So today we'll discuss a very interesting topic, “Social behaviour”. During the lesson you will give your recommendations on the rules of social behaviour and tips on social customs in Ukraine. Let's start with a small questionnaire. Answer the questions.

Студенти в парах відповідають на запитання опитування (5 запитань) про те, як вони зазвичай ведуть себе в громадських місцях, і порівнюють свої відповіді.

Зразок запитань:

1. You go out to a restaurant for dinner. Do you:
 - a. dress up?
 - b. wear smart casual clothes?
 - c. wear the traditional dress of your country?
 - d. wear whatever you feel like?
2. While you are out, you meet some friends in the street. Do you:
 - a. shake hands?
 - b. kiss each other on both cheeks?
 - c. bow to each other?
 - d. just say hello?

Час обговорення в парах – 2 хвилини, після закінчення яких кожна пара студентів робить повідомлення про те, що спільного і що відмінного у їхній поведінці.

Generating interest in the task. Постановка особистісно-орієнтованих запитань, які викликають у студентів інтерес і мотивують їх до подальшої роботи:

T: Have you ever visited any country abroad?

What country have you visited?

Are the rules of social behaviour in that country similar to those in Ukraine?

What is different?

Is it important to know the rules of social behaviour when you are abroad?

S-s: answer the questions, discuss their points of view.

T: My friend from Thailand is going to visit Ukraine next month. She'd like to learn some useful information about the social customs, rules of behaviour in public places in Ukraine and at home. She asked me for help: write some recommendations and suggestions on how to behave when she comes to Kyiv. I'd appreciate your help very much. I want you to make a list of rules of social behaviour in Ukraine for my friend from Thailand.

Practicing functional language needed to complete the task. T: Before you start let's revise some words and word combinations that we can use to give advice. Do you remember such phrases? You can see them on the screen: You should... If I were you, I'd... I'd recommend... You have to... You need to... A good thing to do is...

Brainstorming ideas in groups. T: Now you will work in groups of 4. Brainstorm your ideas and make a list of 5 rules of social behaviour in Ukraine that will be useful for my friend to know. Time limit is 2 minutes. In 2 minutes, a spokesman from each group will make a report.

Студенти працюють в міні-групах, викладач підходить до кожної групи, щоб послухати, чи всі студенти беруть участь в обговоренні, підказує невідомі слова і слідкує за часом.

Feedback from group work. Через 2 хвилини доповідач від кожної міні-групи робить повідомлення. Викладач коментує і записує правила на дошці. Наприклад, такі:

1. If you meet people for the first time, you should say "Hello, my name is _____. Nice to meet you".

2. Women don't need to shake hands when they meet.

3. You have to take your shoes off when you come to someone's home.

4. A good thing to do is to bring a small present if you are invited to someone's home.

5. You should tip the waiter about 10 % in a restaurant.

Setting the lesson objective. T: The objective of the lesson is: you'll be able to write a travel guide for tourists giving advice on how to behave in public places in Ukraine and when you are invited to someone's home.

TASK CYCLE

Introducing the task. T: I've got a travel guide which goes under the title "Tips for visitors to Thailand". In groups of 4 read these tips and discuss what things are the same and different for Ukrainian culture. After that write your travel guide for foreigners on social customs here.

Task. Студенти працюють в групах: читають текст, виконують завдання, пишуть путівник для

іноземців в Україні. Викладач моніторить роботу груп, допомагає, підказує, слідкує за часом.

Planning. Кожна міні-група студентів планує, як вони представлятимуть свій проект, розподіляють ролі і обов'язки, репетирують.

Report. Відбувається презентація проектів. Викладач слухає з усіма і робить невеликі коментарі після кожного виступу.

LANGUAGE FOCUS

Analysis. Викладач привертає увагу студентів до мовних структур, які вони зустрічали в путівнику по Таїланду, і навіть використовували в своїх презентаціях, будуючи речення за зразком тих, що зустрічали в путівнику.

T: You may have noticed while reading the travel guide the following generalizations about Thai culture:

It is important to take your shoes off.

It is not usual to shake hands.

It is not acceptable for couples to kiss in public.

T: Find some more generalizations introduced by *It* in the travel guide.

T: Think of some more adjectives you can use in this way. Студенти пропонують інші прикметники: *It is common to, It is nice to, It is bad to, It is normal to, It is difficult to etc.*

T: What other construction is used in the text to make generalizations?

Tend to + verb

People *tend to* serve food in large bowls in the middle of the table.

Thai couples *tend not to* hold hands.

Practice. Виконання вправ на закріплення структур для узагальнення інформації.

SUMMING UP, REFLECTION

На етапі підведення підсумків та рефлексії відбувається фронтальна робота викладача зі студентами: презентація викладачем основного матеріалу заняття, озвучення того, яка робота була зроблена, що нового вивчено, які вміння і навички студентів було покращено. Студенти висловлюють свої враження від заняття: що нового дізналися, які завдання і види роботи були, на їхню думку, найцікавішими та найефективнішими, найлегшими та найскладнішими. Проводиться оцінювання роботи студентів, задається домашнє завдання.

Аналізуючи представлене вище заняття та інші, на яких ми використовували МКЗ, відгуки студентів на етапі рефлексії про їхні враження і досягнення, можемо стверджувати, що МКЗ дозволяє залучити всіх студентів до активної навчальної діяльності та творчого пошуку, спрямованого на виконання поставленого завдання. Цікаве осо-

бистісно значуще завдання мотивує до активного іншомовного спілкування, а створені комфортні умови дають можливість здобувачам освіти використовувати всі свої мовні ресурси без боязні зробити помилку. Студенти мають можливість усвідомити свої сильні і слабкі сторони в рівні мовної підготовки (знання лексики, граматики, сталих конструкцій) та навичок іншомовного спілкування (вміння ставити запитання, поцікавитися думкою, висловити згоду чи незгоду і т.д.). Важливим є

також можливість покращити навички міжособистісної взаємодії, відчути себе частиною команди, важливою ланкою колективної співпраці.

Висновки. Отже, застосування методу комунікативних завдань сприяє формуванню усіх складових ІКК у здобувачів освіти педагогічних ЗВО, а саме лінгвістичної, мовленнєвої, соціокультурної, та оволодінню системою умінь і навичок міжособистісного спілкування, необхідних для досягнення цілей іншомовної комунікативної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідюк Н. М. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя філолога: зміст та структура. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. наук. пр. третьої міжнар. наук.-практ. конф., (12–14 листоп. 2012 р.). Львів, 2012. С. 158–160.
2. Лук'янчук С.Ф., Комогорова М.І. Застосування методу комунікативних завдань з метою формування іншомовної комунікативної компетентності студентів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 30. Том 4. С. 129 – 134.
3. Cunningham S., Moor P. New Cutting Edge. Intermediate. Students' Book– Cambridge: Pearson Longman, 2014. – 175 p.
4. Willis, D., Willis, J. (2007). Doing task-based teaching. Oxford: Oxford University Press. 52 p. Retrieved from: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/criteria-identifying-tasks-tbl>

REFERENCES

1. Bidiuk, N. M. Komunikatyvna kompetentnist maibutnoho vchytelia filoloha: zmist ta struktura [Communicative competence of the future teacher of philology: content and structure]. In Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v suchasni osviti: dosvid, problemy, perspektyvy [Information and communication technologies in modern education: experience, problems, prospects]. Zb. nauk. pr. tretoi mizhnar. nauk.-prakt. konf., 158-160. [in Ukrainian].
2. Lukianchuk, S. F., Komogorova, M. I. Zastosuvannia metodu komunikatyvnykh zavdan z metoiu formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv [Using task-based teaching for the developments of students' foreign language communicative competence]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskii zbimyk naukovykh prats molodykh vchenykh DDPU named after Ivan Franko. 2020. 30 (4), 129-134. [in Ukrainian].
3. Cunningham S., Moor P. New Cutting Edge. Intermediate. Students' Book– Cambridge: Pearson Longman, 2014. – 175 p.
4. Willis, D., Willis, J. (2007). Doing task-based teaching. Oxford: Oxford University Press. 52 p. Retrieved from: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/criteria-identifying-tasks-tbl>